

25/12/07

דברי הנגיד באסיפה השנתית של איגוד הבנקים

יו"ר איגוד הבנקים, איתן רף, מנכ"ל איגוד הבנקים, משה פרל, המפקח על הבנקים, רוני חזקיהו, ידידי הבנקאים, חברי הנהלת בנק ישראל, אורחות ואורחים נכבדים.

בדבריי היום, אתייחס ראשית למצב המשק הישראלי, ולמערכת הבנקאות כחלק חשוב ממנו, לאחר מכן, לפעילות בנק ישראל בנוגע לתחרות במערכת הבנקאות, לבסוף לנושא "באזל II".

א. מצב המשק

הכלכלה הישראלית נמצאת במצב טוב מאוד והשנה צפויה הצמיחה להיות 5.4%, אם לא מעט יותר מזה. בנוסף, גדל הייצוא במהירות, נוצר עודף של כ-4% מהתוצר בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, נטל החוב בתמ"ג יורד לכ-82%, לעומת כ-102% ב-2003, זרם גבוה של השקעות זרות ממשיך להגיע למשק, האבטלה יורדת ולפי הנתונים הרבעוניים כבר הגיעה ל-7.3% לעומת כ-11% ב-2003, שיעור ההשתתפות בשוק העבודה עולה, ונשמרת היציבות הפיננסית והכלכלית. כעת, שיעור האינפלציה נמצא מעט מעל הגבול העליון של תחום היעד, אבל צפוי כי הוא יחזור לתוך היעד בסביבות אמצע השנה הבאה. בנק ישראל, מצדו, יעשה ככל הניתן כדי לוודא שכך יהיה.

ביטוי למצב הטוב של המשק, אפשר למצוא בהסכמת ארגון ה-OECD להזמין את ישראל לתהליך לקראת הצטרפותה אליו, בהעלאת דירוג האשראי של המשק, בהסכמת ממשלת ארה"ב להמשיך לתת לנו ערבויות, ובדוח החיובי שהגישה המשלחת של קרן המטבע הבינלאומית שביקרה בישראל החודש.

עם זאת, האופק נראה פחות ורוד - נראה כי המשבר הפיננסי בארה"ב ובאירופה ממשיך להחמיר. הבנקים המרכזיים ממשיכים לחפש כלים נכונים לטיפול בבעיות הנזילות, ועקב קשיים בשווקים הפיננסיים מתרחבים מאוד המרווחים בין שיעורי הריבית של הבנקים המרכזיים ושל השוק. ניתן כבר להבחין בסימנים ראשונים של הצלחה במאמץ הבנקים המרכזיים. אם הדבר ימשך, יחזרו המרווחים לרמות יותר סבירות, אבל גם אז, נותרה הבעיה של קריסת שוק הדיור בארה"ב והשלכתו על המשק האמריקאי.

עד עתה, לא ראינו אפילו בארה"ב האטה משמעותית בכלכלה. עם זאת, הציפיות הן להאטה, והמשבר הפיננסי עלול לתרום להחמרת המצב. הבנקים הישראליים כמעט ולא היו חשופים למצב שנוצר בשווקים הפיננסיים הבינלאומיים. עם זאת, המרווחים בארץ התרחבו, ואם תהיה האטה רצינית בארה"ב, הדבר ישפיע, ללא ספק, גם על הכלכלה הישראלית.

עוצמת ההשפעה שעלולה להיות תלויה בנו. לכן, חיוני שהמשלה תמשיך להקפיד על המשמעת התקציבית, שבנק ישראל ימשיך לשמור על היציבות המחירים ולתמוך ביציבות הפיננסית, ושהבנקים ימשיכו לנהל את

הסיכונים שלהם בצורה מושכלת, ובמיוחד בזירות. אם כל אחד יבצע את תפקידו, ותוך כדי כך ימשיך הסקטור העסקי ליזום ולהצליח, נוכל להמשיך ולצמוח בקצב טוב - גם אם על רקע האטה כלכלית מסוימת בעולם המערבי.

במסגרת אסטרטגיה זו, יגברו הסיכויים לעמוד באתגר העיקרי של המדיניות הכלכלית - להפוך את הצמיחה הגבוהה של המשק לצמיחה בת-קיימא. צמיחה כזו חיונית לעתיד המדינה, החברה והכלכלה. הצמיחה בישראל כבר מביאה לשיפור ברמת החיים של האוכלוסייה כולה ומכל השכבות. כתוצאה ממנה נעצרה ב-2006 העלייה בשיעור העוני, לפי המדידה היחסית (המתייחסת בעיקר לפערי הכנסות), ולפי המדידה האבסולוטית (המתייחסת ליכולת לרכוש סל מוצרים בסיסי) שיעור העוני אף ירד ב-2005 וב-2006. בנוסף, ירדה האבטלה מהשיא של 2003 בקרב בעלי כל רמות ההשכלה - כולל הנמוכות, עלה שיעור ההשתתפות בשוק העבודה בכל אזורי הארץ - גם בפריפריה, ועלו שיעור התעסוקה של ישראלים ורמת השכר הריאלי הממוצע, בכל הענפים - גם במסורתיים.

ב. הבנקים הישראליים

ומה זה אומר לגבי מערכת הבנקאות? ברור שהשגשוג במשק משליך על הבנקים. מצבם הפיננסי של הבנקים בישראל השתפר בשנים האחרונות - בהקשר לרווחים, ליחס ההון, ולירידה באחוז האשראי הבעייתי. חשוב למשק הישראלי שהמערכת הבנקאית תמשיך להיות חזקה ואיתנה. אבל לא רק הניהול הנכון של הבנקים תרם למצבם הטוב, אלא גם השיפור במצב המשק. לכן, אני חוזר על המסר שנתתי בנאום שלי, בשנה שעברה: הלוואות רעות נוצרות בזמנים טובים - ובידיש זה נשמע יותר טוב: Bad loans are made in good times.

זהו משפט חשוב בכל עת, ובמיוחד בתקופה הנוכחית, לנוכח הציפיות להאטה בצמיחה בכלכלה העולמית - ובפרט האמריקאית - ב-2008. דבר חשוב בהקשר הזה, הוא התהליך שבו נמצאים הבנקים, בעידוד המפקח על הבנקים, והוא עלייה ביחס ההון שלהם. זהו תהליך שיש להשלים אותו.

לפני שאעבור לנושא התחרות במערכת הבנקאית, אני מבקש להדגיש דבר חשוב במיוחד. בשם התחרות וטובתם של הלקוחות, היו הבנקים בתקופה האחרונה תחת גל של התקפות. וגם אני הייתי בין אלה שביקרו את התנהגות הבנקים בהיבט אחד - העמלות.

לפעמים הבנקים עצמם עושים צעדים שבגללם, כביכול, באות ההתקפות עליהם, אבל אנחנו צריכים להיות זהירים במיוחד. מערכת בנקאית חזקה ויציבה, כפי שכבר ציינתי, חיונית לחוסנו של המשק, ואסור לנו להחליש אותה.

למרות שכמעט כל הצעות החקיקה ביחס לבנקים באות בשם הגנת המפקידים, הן עלולות, לפעמים, לפגוע בבנקים, ברצון של גופים לפעול כמתחרה נוסף במערכת הבנקאות בישראל, ובסופו של דבר - במפקידים עצמם. חשוב, על כן, שכל יוזמה בעניין מערכת הבנקאות תיעשה בשיתוף פעולה ובתאום מלא עם הפיקוח על הבנקים.

ג. התחרות במערכת הבנקאות

נושא התחרות במערכת הבנקאות מעסיק את בנק ישראל ואת הציבור מזה שנים רבות. קיימת רמת תחרות סבירה בתחום השירותים הבנקאיים לסקטור העסקי וועדת בכר טיפלה בתחרות בשוק האשראי ושוק ההון.

השנה עמלות הבנקים קיבלו תשומת לב רבה. הפיקוח על הבנקים עסק בזה רבות השנה. קודם כל, קידם המפקח על הבנקים בהצלחה, ובשיתוף עם ועדת הכלכלה של הכנסת, את חקיקת חוק פיקוח על העמלות הבנקאיות. לאחר מכן, גיבש הפיקוח על הבנקים, לאחר עבודה מאומצת, תעריפון עמלות חדש למשקי בית ועסקים קטנים. התעריפון החדש הינו אחיד לכל הבנקים וכולל 68 עמלות - עדיין לא מעט, אבל הרבה פחות מ-198 עמלות, כיום. כך, בתעריפון החדש יכול הלוקח לדעת ביתר קלות כמה הוא נדרש לשלם ועבור מה. הדבר מקל עליו להשוות בין הבנקים ולהבין איזה מהם הוא זול יותר ועבור אילו שירותים. אנחנו מקווים שכאשר רמת התחרות תגבר יבוא יום שבו לא נצטרך עוד לפקח על העמלות. הפיקוח הטוב ביותר הוא זה שבידי הצרכנים והשווקים.

בנוסף לעבודה בנושא העמלות, עסקנו השנה בבנק ישראל רבות בנושאים שונים הקשורים בחיזוק התחרות בתחום השירותים הבנקאיים למשקי הבית ולעסקים הקטנים, לאורך זמן.

התפיסה שעומדת מאחורי העבודה שנעשתה היא ליצור מקורות לתחרות לא רק בתוך מערכת הבנקאות אלא מחוצה לה. זאת, כדי שיהיו לצרכן הישראלי חלופות לשירותים מסוימים הניתנים היום בבנקים. כאן נדרש, בחלק מהנושאים, שיתוף פעולה עם גופים נוספים - כגון משרדי האוצר (ובכלל זה, הפיקוח על שוק ההון) והמשפטים, הרשות לניירות ערך, הבורסה לניירות ערך, הרשות להגבלים עסקיים, רשות החברות הממשלתיות ועוד.

ומה הם המקורות האפשריים לתחרות במערכת הבנקאות מחוצה לה?

1. קרנות כספיות (money market funds) - אלה עשויות להתחרות בפיקדונות השקליים לטווח קצר במערכת הבנקאות. אנו מקווים גם שבבוא היום הן יוכלו לתת שירותי ניהול מזומן נוספים, למשל כתיבת שיקים.
2. ניירות ערך מסחריים (commercial paper) - אלה עשויים להתחרות בפיקדונות ובאשראי השקליים לטווח קצר של מערכת הבנקאות.
3. עסקאות מסוג "ריפו" - אלה עשויות להתחרות באשראי הבנקאי קצר טווח.
4. איגוח - זה עשוי לתרום לפיתוח שוק האשראי בכלל - ובכלל זה, האשראי החוץ-בנקאי.
5. פלטפורמה להפצת קרנות נאמנות באינטרנט - זה עשוי להתחרות בשירותי הפצת קרנות נאמנות ע"י הבנקים.

נוסף לאלה, קיימים מקורות אפשריים לתחרות מתוך מערכת הבנקאות:

1. הקלת המעבר מבנק לבנק. זהו נושא חשוב ביותר לעידוד התחרות בתוך מערכת הבנקאות וכמה דברים חשובים כבר נעשו בעבר ע"י הפיקוח על הבנקים - מתן מידע רלוונטי ללקוח לפני סגירת חשבונו והקלת התהליך המעבר, ביצוע המעבר ע"י הבנק שאליו מבקש הלוקח לעבור, האפשרות

למעבר של חלק מפעילות הלקוח, והוזלת עלויות המעבר. הפיקוח על הבנקים מתכוון להגביר את האכיפה אחר הוראותיו ולפעול להגברת מודעות הלקוחות לעניין זה. גם הסמכות לפקח על עמלות הבנקים תאפשר לפעול להוזלת עלות המעבר, ככל שזה נדרש.

2. הגברת השקיפות ללקוחות הבנקים. הפיקוח על הבנקים מתכוון לפעול להמשך אחידות והפשטת הדיווחים ללקוח אודות פעילותו בבנק, פעילותו באמצעות כרטיס אשראי, ומתן מידע על שירות בנקאי בטרם מתחייב כלפי הבנק באמצעות חוזה. תעריפון העמלות החדש הוא צעד חשוב בכיוון הזה.

3. הגברת הסיכויים לכניסת בנקים נוספים למערכת הבנקאית. ככל שיהיו יותר בנקים בישראל, כך יהיו ללקוחות יותר אפשרויות והתחרות תגבר.

בתחום זה קיימת תחלופה בין מספר הבנקים במערכת - דבר שתורם לתחרות - לבין היעילות והאיתנות שלהם - עניין חשוב למשק כולו ומעסיק את רשויות הפיקוח. תחלופה זו היא גורם מרכזי במערכת השיקולים בהחלטות לגבי מזוגי בנקים.

הפיקוח על הבנקים כבר פועל להסרת חסמים להגברת הסיכויים לפעילות בנק אינטרנטי בישראל, לקידום הפרטת בנק הדואר והסדרת פעילותו הבנקאית, ולכניסת בנק זר לפעילות בנקאית קמעונאית בישראל. כל אלה בלי לוותר על השיקולים של יציבות המערכת הבנקאית.

בהקשר זה, חשוב להדגיש שתי נקודות:

1. גודל השוק בישראל, הרמה הטכנולוגית הגבוהה של מערכת הבנקאות הישראלית והמצב הגיאופוליטי משפיעים על שיקולי הבנקים הזרים באשר לכניסתם לשוק הקמעונאי בישראל;
2. כפי שציינתי, גל ההתקפות על הבנקים, ובכלל זה הפעילות החקיקתית הרבה בתחום הבנקאות, עלול, בין היתר, להרתיע גופים, ובכללם בנקים זרים, מלהיכנס לפעילות בישראל.

חלק מהנושאים שציינתי - ושבנק ישראל כבר עוסק בהם - ואחרים יידונו ב"ועדת אריאב" ששר האוצר ואנוכי מינינו. זו ועדה שמרכזת את האנשים הרלוונטיים ברשויות השונות ומומחים חיצוניים להן. הקמת הועדה הזו מסמנת את החשיבות שמשרד האוצר ובנק ישראל, וגם אחרים, מייחסים לפיתוח המערכת הפיננסית הישראלית. כעת, חשוב להניח לוועדה לעשות את עבודתה ולהגיש לנו את המסקנות.

והנושא האחרון שאתייחס אליו:

ד. "באזל II"

אימוץ כללי "באזל II" הוא אחת המשימות הגדולות והחשובות של הפיקוח על הבנקים, ובעקבותיו, של מערכת הבנקאות כולה.

"באזל II" הוא גישה מתקדמת לניהול הבנקים ולפיקוח עליהם - באמצעות הקמת מערכות לניהול סיכונים, במקום קביעת כללים פרטניים. הדבר דורש מהבנקים מאמץ גדול הכרוך בהקמת מערכות מידע וניהול מתוחכמות ובסיס נתונים רחב.

הפיקוח על הבנקים משקיע בנושא הזה משאבים רבים. המפקח כבר הודיע על לוחות הזמנים ועל המתווה להיערכות והשלמת אימוץ כללי "באזל II". זו משימה שאפתנית וחשוב שנעמוד בה בהצלחה.

אימוץ כללי "באזל II", וכללי "SOX 404", יביאו לשיפור המערך הכולל של הניהול - במיוחד ניהול סיכונים - והבקרה בבנקים, ולהצבת סטנדרטים במערכת הבנקאות הישראלית מהמתקדמים ביותר בעולם.

אני מקווה שבשנה הבאה, מעל הבמה הזו, נוכל להביט בסיפוק לאחר ולראות עד כמה התקדמנו בנושא חיוני זה בפרט, ובתחום הגברת התחרותיות, היעילות, והאיתנות במערכת הבנקאות, בכלל.

תודה רבה, ובהצלחה.